

Пам'ятники розбрату: невідомі солдати Другої світової війни в історичній пам'яті учнівської молоді пострадянських держав: на прикладі м. Стрия Львівської області

Учасники команди:

учні 10 класу Стрийської
загальноосвітньої школи І-ІІІ
ступенів №1, кандидати в дійсні
члени МАН,

Сіра Христина, Синишин Анастасія,
Дребот Ольга

Консультант команди:

Суховерська Ірина Іванівна

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

Проблема трактування подій Другої світової війни стає все актуальнішою у суспільному дискурсі держав пострадянського простору, оскільки її висвітлення є надзвичайно дискусійним і проблемним питанням через намагання швидкими темпами вибудувати актуальну лінію історії, яка забезпечувала б попередній історичний канон і прив'язувала його до нової історичної традиції. Сучасна суверенізація та демократизація України спричинили перегляд цінностей про пам'ятники радянського минулого. Тема війни в Україні зазнає націоналізації та адаптації до місцевих очікувань і проблем.

Під впливом демократизації у суспільному дискурсі українського соціуму змінилося ставлення до пам'ятників Невідомого солдата, як маркерів приналежності до СРСР. У західноукраїнських землях вони стали головним лейтмотивом так званого «Ленінопаду», бо пам'ятники Леніну у цих містах демонтували з початком незалежності. Саме тому важливо проаналізувати ставлення суспільства до пам'ятників Невідомих солдатів – як символів переосмислення радянської історії.

Мета проєкту: проаналізувати найважливіші тенденції сприйняття пам'ятника Невідомого солдата сучасним суспільством, охарактеризувати процес формування історичної пам'яті про нього у молодого покоління українців на прикладі учнів старших класів м. Стрий, визначити роль державної політики пам'яті, громадських організацій та засобів масової інформації у цій сфері.

Завдання проєкту:

- проаналізувати джерельну базу до вивчення теми;
- визначити засади формування історичної пам'яті про пам'ятники Невідомих солдатів у свідомості учнів;
- окреслити найважливіші комеморативні стратегії політики пам'яті у гуманітарній сфері;
- розглянути вплив освіти на сприйняття пам'ятників Невідомому солдату;
- визначити вплив засобів масової інформації на сприйняття подій учнівською молоддю.

Об'єкт – стан сприйняття
учнівською молоддю пам'ятника
Невідомого солдата як маркера
радянського ритуалу.

Предмет – вплив державної
політики пам'яті та засобів
масової інформації на процес
формування ставлення учнів до
пам'ятника Невідомому солдату.

Термінологія проєкту

- Історична пам'ять – це здатність людського розуму зберігати індивідуальний та колективний досвід міжлюдських взаємин і формувати на його підставі уявлення про історію як таку та своє місце в ній.

(Л. Зашкільняк)

- Ментальна модель – це діяльність людей, спрямована на укорінення усталених ідеалів, цінностей, стратегій, звичок, способів розуміння, стереотипів, які системно аналізуються суспільством.
- Державна політика пам'яті є сукупністю офіційних репрезентацій історичного минулого, комеморативних стратегій та практик, орієнтованих на формування історичної пам'яті національної спільноти.

("Концептуальні засади державної політики пам'яті".

Аналітична записка)

- Комеморація – комплекс заходів із увічнення пам'яті значимих для суспільства людей чи подій.

Джерельна база дослідження

Соціологічне опитування

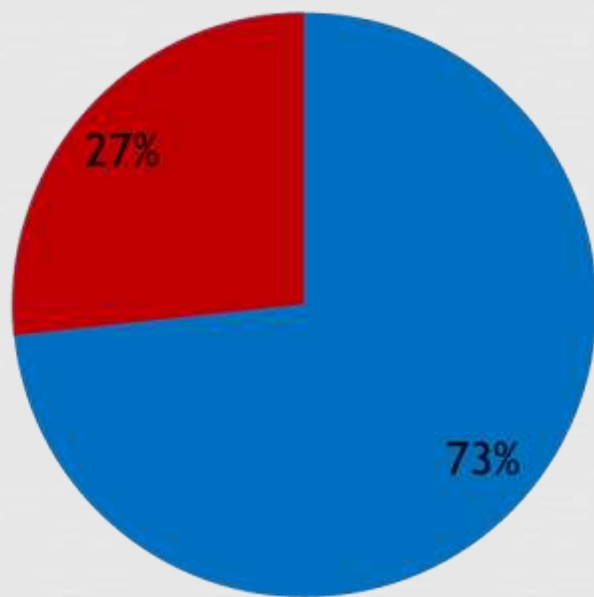
Інтерв'ю з учнями

Контент-аналіз місцевої друкованої преси

Результати соціологічного дослідження

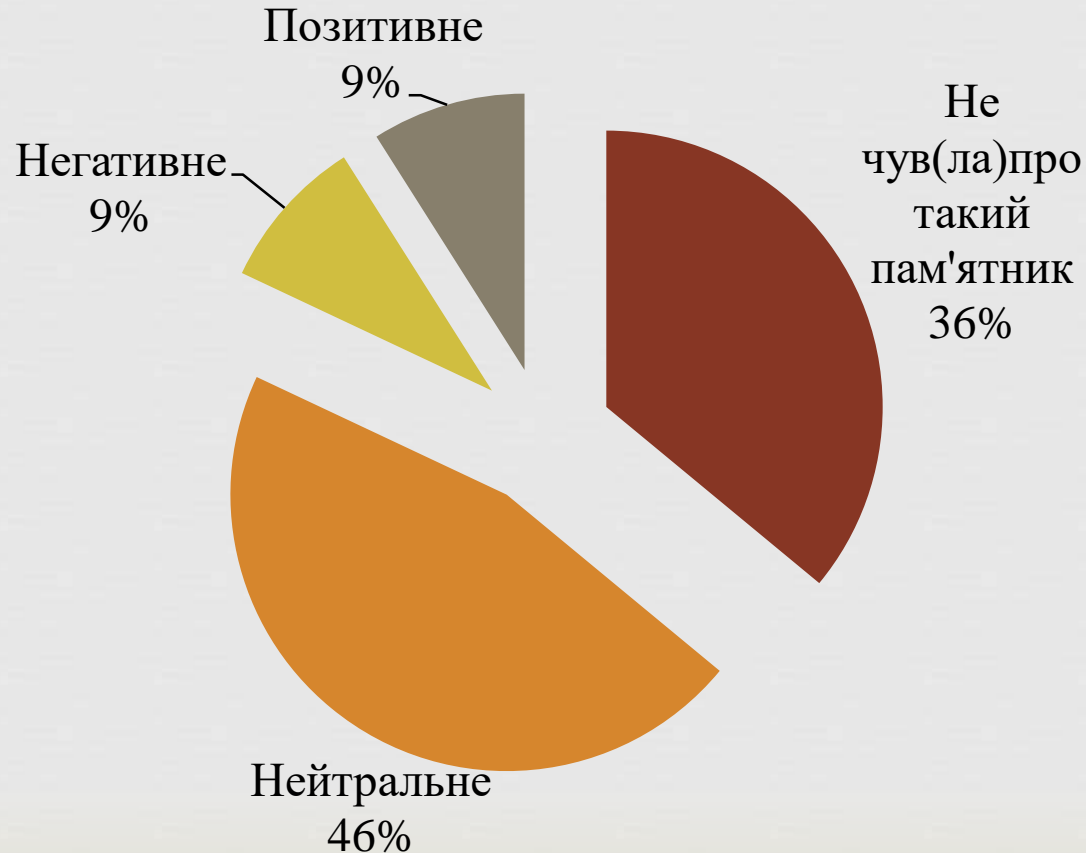
Революції Гідності у баченні учнів

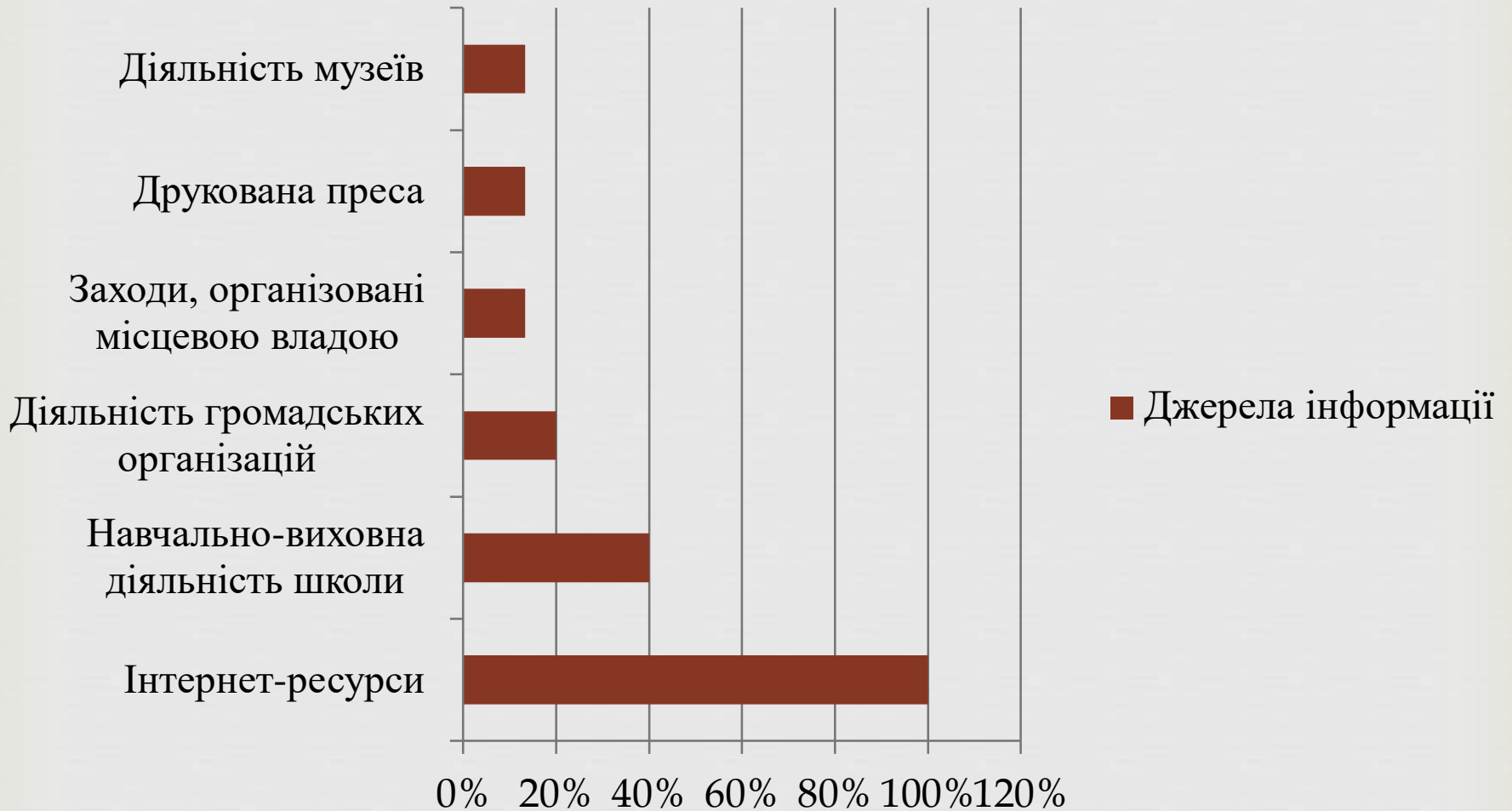
- Посприяла пробудженню національної свідомості та викликала почуття гордості
- Викликала в них проблеми з усвідомленням власної національної ідентичності

Ставлення до пам'ятника Невідомого солдата учнівською молоддю

Ваше ставлення до пам'ятника Невідомого солдата

Джерела інформації

Результати інтерв'ю з учнями

☞ Учні максимально використовують можливості епохи медіакультури та глобалізації інформаційних потоків. Вони здатні відступити від політичних кліше, заручившись широким діапазоном додаткової інформації, яка доступна у мережі Інтернет. Часто учнівська молодь стає жертвою російської інформаційної війни та дезінформації ненадійних сайтів, які не несуть відповідальності за матеріали. Однак деякі учні здатні виявляти маніпуляції у Інтернет-ресурсах, оскільки вивчають предмет медіакультура. Втім, предмет медіакультури впроваджений як всеукраїнський експеримент навчально-виховного процесу викладається лише у чотирьох школах міста.

ЗМІ про пам'ятник

- ☞ ТСН <https://tsn.ua/ukrayina/na-lvivschini-rozibrali-pam-yatnik-radyanskomu-soldatu-336133.html>
- ☞ Інформаційна агенція «Дивись.info»
<https://divys.info/2014/02/22/u-striyu-demontuvaly-pamyatnyk-soldatu-foto-video/>
- ☞ Zahid.Net
https://zaxid.net/v_striyu_demontuvali_pamyatnik_radyanskomu_soldatu_n1303179

Невідомий солдат

Пам'ятник має подвійне значення: 1) як символічне (кенотаф) та 2) справжнє поховання. Він є феноменом Нового часу та сучасної культури. В давнину ідея могили невідомої людини невідома. Однією з точок зору щодо виникнення подібних могил є неможливість визначення імен похованих. Розвиток економіки в ХІХ ст. та поява масових армій призвели до воєнних конфліктів небувалого раніше розмаху, тобто воювали не відносно нечисленні професіонали чи підневільні рекрути, а мобілізовані громадяни та солдати строкової служби, тобто «озброєний народ». Величезні втрати нових воєн, які зачіпали найширші верстви суспільства, з одного боку робили неможливим індивідуальне суспільне увічнення загиблих, а з іншого боку вимагали пояснення та виправдання. Загиблих було надміру багато аби згадувати усіх, а демократизація не дозволяла обмежуватися іменами окремих воєначальників чи героїв. Могили невідомого солдата - це свідомі пам'ятники не комусь конкретному, а усім своїм загиблим. Це втілення патріотичної пам'яті про військові конфлікти. Саме тому подібні пам'ятники в усьому світі шануються на державному (суспільному) рівні, а їх відвідування та вшанування нерідко об'єднує навіть протилежні політичні сили.

Історична довідка про пам'ятник у м. Стрию

Пам'ятник відкритий у 1965 році. Головною скульптурою являється радянський воїн на постаменті, який тримає в руках дитину, позаду знаходиться обеліск із викарбуваними на ньому етапами німецько-радянської війни. Збоку — вічний вогонь. 5 квітня 2009 року, за підтримки ВО Свобода в Стрию відбулася акція під назвою "Геть пам'ятники тоталітаризму з українського міста". Але 8 квітня 2009 року під час засідання XXII сесії V демократичного скликання Стрийської міської ради депутати відхилили питання про демонтаж пам'ятника воїну-визволителю. 22 лютого 2014 р. пам'ятник демонтували невідомі.

Висновки

Отже, можна зробити висновок, що глибинні соціально-економічні, політичні та культурно-духовні зміни, що відбулися впродовж усіх років незалежності України, стали фундаментом трансформації історичної пам'яті про Другу світову війну та її комеморативних практик, що добре видно на прикладі пам'ятника Невідомому солдату, який став маркером переосмислення радянської історії. Огляд становлення церемоніалу пам'яті як культурного феномену та елемента офіційної публічної комунікації дозволяє стверджувати, що державний церемоніал є віддзеркаленням тенденцій, що домінують у соціально-політичному просторі суспільства. Після революції Гідності відбувся процес переоцінки пам'ятників Невідомих солдатів, особливо під впливом «Ленінопаду». Для молодого покоління цей процес пройшов безболісно, оскільки вони не піддавались впливу комеморативних стратегій радянського взірця. Натомість пам'ятники Невідомих солдатів стають об'єктами розбрату політичних сил, які використовують їх як маркер радянської ідентичності для старшого покоління.

Список літератури

1. Безклетний С. Політична участь молоді та студентів як предмет політологічного аналізу // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка : збірник наукових праць. – 2007. – № 3 (21). – Ч. 1. – С. 7–12.
2. Бояринцев О. Молодь і студенти у громадянському житті суспільства: участь та патріотичне виховання // Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія. – 2013. – № 28. - С. 93-100.
3. Зашкільняк Л. Історична пам'ять та історіографія як дослідницьке поле для інтелектуальної історії // Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2006-2007. – №7. – С. 855-862.
4. Матеріали кількісного опитування учнів старшої школи м. Стрий, проведеного в грудні 2019 року; генеральна сукупність – учні старших класів м. Стрий, вибіркова сукупність - 100 респондентів.
5. Транскрипти інтерв'ю, проведеного з учнями старшої школи м. Стрий, грудень 2019.
6. Україна – понад усе! // Гомін волі. 22 лютого 2014.